

מפי כהן

שיעורו השבועי של

מו"ר הרב שמעון כהן שליט"א

ספר יהושע

משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע

ראשי פרקים:

מספר שתיים בשלשלת מסירת התורה ✦ יהושע שקד על התורה וקנה שם טוב בעולם ✦ מה מסר משה ליהושע? ✦ נפקד מקומו של יהושע בסדרי הלימוד ✦ יהושע היה הנשיא במקום משה ✦ גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה ✦ יהושע היה "מקבל מיוחד למשה" ✦ עניינו של ה'הוד' שהאציל משה על יהושע ✦ תקופתו של יהושע - מהיפות והטובות בכל התנ"ך ✦ חמישה חומשי תורה וספר יהושע

מה מסר משה ליהושע?

המאירי על המשנה באבות שם, מסביר מה היה חלקו של יהושע במסירת התורה, וזו לשונו:

"הודיע ש'משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע', ודבר זה פירושו תורה שבעל פה, שתורה שבכתב כבר כתב משה בחייו י"ב ספרי תורה, כמנין השבטים, ונתן ספר לכל שבט ושבט, ועוד ספר אחד שנגנז בארון, ומכל מקום כשניתנה לו התורה ומצוותיה, בפירושן ניתנו לו כולם, וזהו שדרשו (ברכות ה' ע"א): 'ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה' - 'התורה' זו תורה שבכתב, ו'המצוה' זו תורה שבעל פה, והוא פירוש המצוה והלכותיה. המשל בזה, שנשילת לולב בחג היא מצוה כתובה בתורה, אבל ענין שיעורו והדברים הפוסלין בו, לא נכתבו בתורה ונמסר לו בעל פה, וכן בכל המצוות.

ואמר שבעת מותו, מסרה ליהושע, שכבר למדה ממנו בחייו, שינהיג בה אחריו את העם".

כלומר פירושי המצוות ופרטי הלכותיהן ניתנו למשה בסיני בעל פה, ולפני מותו מסרם ליהושע, כדי שיוכל להנהיג את העם על פי 'התורה והמצוה'.

נפקד מקומו של יהושע בסדרי הלימוד

הגמרא **בעירובין**² מלמדת כיצד למדו ישראל תורה שבעל פה, וכך היה סדר הלימוד בתקופה שלאחר מתן תורה: משה למד מפי הגבורה; נכנס אהרן וישב לפני משה ושנה לו משה פירקו; נסתלק אהרן וישב לשמאל משה; נכנסו בניו של אהרן ושנה להם משה את אותו הפרק ששנה לאהרן; נסתלקו בני אהרן - אלעזר ישב לימין משה, ואיתמר לשמאל אהרן; נכנסו הזקנים ושנה להם משה פירקם; נסתלקו הזקנים, נכנסו כל העם ושנה להם משה פירקם.

מספר שתיים בשלשלת מסירת התורה

המשנה הראשונה במסכת אבות אומרת:

"משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה".

יהושע נבחר כדמות השניה בשלשלת מסירת התורה, על אף שבדורו היו גדולים כמו פינחס ואלעזר בני אהרן הכהן ושבועים הזקנים. רבים מן המפרשים שואלים על כך, ובהם **המהר"ל** בספרו **"דרך חיים"**¹, וזו לשונו:

"קשה, למה מסר משה תורה ליהושע ולא מסר התורה לאלעזר בן אהרן הכהן כי כהן גדול היה, וכתוב: 'שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו', ועוד כתיב: 'וקמת ועלית אל הכהן ואל השופט שיהיה בימך', ובפרט אצל אלעזר כתיב: 'לפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים ותומים', ואם כן למה הניח אלעזר חוץ?".

מדוע זכה יהושע למקום של כבוד כמספר שתיים בשלשלת מסירת התורה, ומדוע לא נבחרו לכך גדולים אחרים, שבאופן פשוט היו מתאימים וראויים יותר?

יהושע שקד על התורה וקנה שם טוב בעולם

על שאלות אלו משיב **רש"י** שם:

"ולמה נאמר 'ומסרה ליהושע', ולא לאלעזר ולפינחס, ולא לשבועים זקנים המתנבאים במחנה?

שלא רצה למוסרה אלא למי שהיה ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה וקנה שם טוב בעולם, וזהו יהושע, שנאמר: 'יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל'".

יהושע היה שקדן ומסר נפשו על התורה מגיל צעיר, ולכן היה ראוי יותר מכל אדם אחר.

² עירובין נד ע"ב.

¹ מהר"ל דרך חיים על אבות פ"א, מ"א.

גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה

הסבר נוסף מוצאים אנו בספר "מרכבת המשנה" על מסכת אבות לרבי יוסף אלאשקר, וכך כתב:

"והנה הטעם שמסר אותה ליהושע גם כן, בא להודיענו מעלת המקבל השני, שהוא המשרת הנאמן, כמו שהעיד עליו הכתוב (שמות לג, יא). ומזה הטעם לא זכר לתלמידו שהוא אלעזר (על פי עירובין נד ע"ב), ששמושה יותר מלימודה (ברכות ז ע"ב).

ומצורף לזה שהיה קרובו, ומזה הטעם לא מסר אותה לאחד מבניו, לפי שחשב שמא ה' יתברך רוצה באחר, זולתי בנו, כמו שהיה בפועל, ועל כן אמר 'יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה' (במדבר כז, טז), שיהיה ראוי, שאין התורה ירושה אצל האדם (נדרים פא ע"א). אז השיבו ה' יתברך קח את יהושע בן נון (במדבר כז, יח), רצה לומר, אני רואה שרוחו הגון ומוכן יותר מכל שאר האנשים, ועל כן אני מצוה אותך, 'וסמכת את ידך עליו', שתמסור לו את רוחך הטובה וסודות התורה וכלליה ופרטיה ויהיה עומד במקומך...".

יהושע היה משרת נאמן, ואלעזר לא. אמנם אלעזר היה כהן ואין חולק על גדולתו הרוחנית, אבל יהושע היה 'משרת נאמן' של משה רבנו וזכה לשמשו במשך שנים רבות וללמוד מהנהגותיו והדרכותיו, עד שידע להבין תנועותיו, קריצותיו ורמיזותיו, וכבר אמרו חז"ל: "גדולה שמושה של תורה יותר מלימודה"³.

ועוד: מסירת ההנהגה ליהושע בן נון מלמדת כי התורה אינה עוברת בירושה, אלא נקנית בעמל ויגיעה. יהושע לא מש מתוך האוהל, ומתוך כך עלה ונתעלה עד שלא היה ראוי והגון ממנו לתפקיד ההנהגה.

יהושע היה "מקבל מיוחד למשה"

מתוך כל האמור, נשוב לדברי המהר"ל על מסכת אבות שם, ונראה כיצד השיב הוא על שאלתו:

"ולא היה ראוי להכניס בקבלה אלעזר הכהן, כי לא נחשב אלעזר מקבל מיוחד למשה, אף כי בודאי אלעזר קיבל התורה מפי משה, מכל מקום לא נחשב אלעזר מקבל מיוחד למשה, שלא היה מיוחד למשה, רק יהושע נחשב מקבל מיוחד אל משה. וזה כמו שאמר הכתוב: 'ונתת מהדרך עליו', ואמרו ז"ל (בבא בתרא עה ע"א), ונמצא למדין פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, וידוע כי הלבנה מקבלת הזוהר מן החמה, ולפיכך המקבל המיוחד למשה הוא יהושע, ולפיכך אמר 'ומסרה ליהושע'.

ולא יקשה לך, סוף סוף קיבל אלעזר הכהן גם כן התורה מפי משה, ולמה לא אמר שמסרה לאלעזר הכהן?

חילוק והבדל יש, כי יהושע היה מקבל בעצם התורה מפי משה, כי הוא היה מיוחד ועומד לזה לקבל מפי משה, אבל אלעזר, אף על פי שגם הוא קיבל התורה, כיון שלא היה מיוחד לזה כמו יהושע, נחשב קבלתו שהיא במקרה, ובדבר שהוא כזה שהוא מסירת התורה שבו תלוי קיום העולם, אין ראוי להיות דבר זה במקרה, שהרי כל העולם הוא תולה בקבלת התורה, ולפיכך צריך שיהיה

נמצא, שאהרן הכהן שנה וחזר ארבע פעמים, בניו שנו וחזרו שלוש פעמים, הזקנים שנו וחזרו פעמיים, וכל העם - פעם אחת. מעניין הדבר, שבכל סדר הלימוד איננו מוצאים אזכור של יהושע בן נון, וכך כתב המאירי בהמשך דבריו שם:

"ולא נזכר בסדר זה הלימוד יהושע, שבודאי יהושע לא היה זו מאצל משה, והרי היה שם עמו כל ד' פעמים שלמד, ונמצא מכל מקום שזקנים אלו הנזכרים, לא אותם שבעים זקנים היו, אלא זקנים אחרים שהיו רודים את העם בימי יהושע ובמצוותו, הרי הם אותם שנאמר עליהם 'ויאסוף יהושע [את] כל שבטי ישראל [שכמה] ויקרא לזקני ישראל', וכן 'ויעבד ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים כו' אחרי יהושע', ואמר שיהושע בעת מותו מסרה לאותם הזקנים...".

בסדרי הלימוד המתוארים בגמרא בעירובין נפקד מקומו של יהושע בן נון, לא בגלל שלא היה שם, אלא בגלל שנוכחותו שם היתה כל כך מובנת מאליה, עד שחז"ל לא ראו צורך להזכיר את שמו. כשמשו רבנו נמצא גם יהושע נמצא, זה דבר פשוט ומוכן מאליה. משה ויהושע הם דבר אחד, הם לא שני דברים נפרדים, וברור הדבר, שכשמשו לימד תורה, יהושע היה אתו, "בודאי יהושע לא היה זו מאצל משה".

ובפתיחה למסכת אבות הביא המאירי פעם נוספת את דברי הגמרא בעירובין על סדר מסירת התורה, וכתב שלעת זקנותו, כשהבין משה רבנו שקרב קיצו, "מסר סודות התורה והלכותיה עם כל ענייני תורה שבעל פה ליהושע", ומבואר שהיו דברים מיוחדים שנמסרו ליהושע בלבד.

יהושע היה הנשיא במקום משה

הסבר אחר לאי הזכרת שמו של יהושע בשלשלת מסירת התורה, כתב הרשב"ץ בספרו "מגן אבות" על מסכת אבות שם, וזו לשונו:

"יהושע, היה ראש הקבלה, שנאמר: 'ויהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל' (שמות לג, יא), ולזה זכה להיות ראש ישראל אחר משה. ועליו נאמר: 'נוצר תאנה יאכל פריה ושומר אדוניו יכובד' (משלי כז, יח), כמו שנזכר בספרי (בלק קמ), ואין ספק כי אחרים היו בישראל שקיבלו ממשה, וכמו שאמרו בעירובין (נד ע"ב פרק כיצד מעברין): כיצד סדר משנה, משה יושב ואהרן לימינו, ואלעזר לשמאלו, וכן פינחס, ושבעים זקנים כולם היו מאנשי הקבלה. ולא נזכר אלא יהושע, שהוא היה הנשיא במקום משה וזכה שנתן עליו מההוד שהיה במשה. ולזה אמרו בפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא עה ע"א): פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה".

בסדרי מסירת התורה לא ניתן ליהושע תפקיד משלו, כי הוא היה "הנשיא במקום משה", משה האציל עליו מרוחו ונתן לו מהודו ויהושע האיר מכוחו, כלבנה המאירה מכח החמה.

אם בדברי המאירי הדגש הוא על ההתבטלות הגמורה שהתבטל יהושע כלפי משה רבנו עד שהיה כלול בו, הרשב"ץ מלמדנו על גדולתו של יהושע שהיה ממלא מקומו של משה רבנו והאיר מכוחו.

³ ברכות ז ע"ב.

"פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושח". קצת תימא, וכי בוז בלבד היה משה גדול מיהושע, והלא כמה מעלות טובות היו לו למשה שלא היו ביהושע, שנאמר: 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים', ולא אמרו עליהן 'אוי לאותה בושח' כו'?"

ההבדל בין משה רבנו ליהושע לא היה רק הבדל של כבוד, אלא הרבה מעבר לזה, "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים"¹⁰, אם כן מדוע הגמרא תולה את ההבדל ביניהם רק ב'כבוד'? משיב ה' תורת חיים:

"ויש לומר, דקרני הוד של משה ויהושע עיקר גדול היה להנהיג בהן את ישראל, שעל ידי קרני ההוד יכולין לסבול כל אחד ואחד מישראל לפי דעתו, לפי שקרני הוד של משה משל ישראל היו, מאותן כתרי הוד שנתקשרו להן לישראל בסיני כשהקדימו נעשה לנשמה, כדאייתא בפרק רבי עקיבא: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמה, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמה, וכיון שחטאו ישראל ירדו ק"כ רבוא מלאכי חבלה ופרקום, שנאמר: 'ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב'. אמר רבי יוחנן: וכולן זכה משה ונטלן, דסמך ליה 'ומשה יקח את האהל', וכתב שם רש"י ז"ל וכן כתבו התוספות שם, דשתי כתרים של הוד היו, לפיכך כשנטלן משה קרן עור פניו, וכיון דמשה נטל מכל אחד מישראל כתרי הוד שלו שהוא אור בהיר אור השכל וזיו דעתו, לכך היתה יכולת בידו לסבול כל אחד מישראל ולכוין את דעתו, לפי שנשמתו ואור פניו היתה כלולה מכל ישראל על ידי זיו הוד שלהן, ולהכי שקול היה משה ככל ישראל.

ובזה ניחא מה שציוה הקדוש ברוך הוא למשה שיתן מהודו על יהושע, שנאמר: 'ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון וגו' ונתת מהודך עליו', ולא האציל עליו מהוד זיו שכינתו אלא משום דברישא דקרא כתיב: 'ויאמר משה אל ה' לאמר יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה', ופירש רש"י ז"ל שם: 'אלקי הרוחות' למה נאמר, אמר לפניו, ריבונו של עולם, גלוי לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה, מנה עליהן מנהיג שיאה סובל כל אחד ואחד לפי דעתו, כלומר צריך אתה למנות עליהן איש כמוני היום, שיכיר דעת של כל אחד ואחד וינהיגו לפי דעתו. לזה השיב לו הקדוש ברוך הוא: 'קח לך את יהושע ונתת מהודך עליו', דכיון דקרני הוד שלך מכל ישראל הוא בא, ועל ידי כן אתה מכיר דעתו של כל אחד ואחד, כשתתן מקרני הוד שלך על יהושע, גם הוא ידע ויכיר דעתו של כל אחד ואחד על ידי כן, וזהו שאמר הכתוב: 'ונתת מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל', שעל ידי שיכוין דעתן ישמעו לו".

הפער בין מדרגת משה רבנו למדרגת הושע נבע מכך שמשה רבנו האציל מהודו על יהושע רק באופן חלקי. קרני ההוד שניו למשה רבנו הן אלו שאפשרו לו למסור את התורה לכל אחד מישראל לפי ה'תדר' המיוחד המתאים לאישיותו, "על ידי קרני ההוד יכולים לסבול כל אחד ואחד מישראל לפי דעתו".

למעשה, קרני ההוד של משה לא היו משלו אלא משל ישראל, מאותם כתרי הוד שנקשרו להם לישראל בסיני כשהקדימו

כאן מיוחד לדבר זה, שלא יהיה דבר שבו תלוי כל העולם במקרה לבר, אבל יהושע היה מיוחד".

אלעזר בודאי קיבל תורה ממשה, אבל הוא לא היה "מקבל מיוחד למשה". יהושע היה כלבנה המקבלת את אורה מן החמה. השמש מאירה לכולם, כולם מקבלים מאורה, אך כל אחד זכאי להחליט כמה לחשוף את עצמו לשמש וכמה להסתתר מפניה. יהושע היה "מקבל מיוחד למשה", כל כולו היה ביטול כלפי משה רבנו.

התורה מקיימת את העולם, ולכן מסירתה לא יכולה להיות מקרית, עליה להיות מחויבת ומוכרחת.

דמותו של יהושע אינה נבדלת מדמותו של משה. משה ויהושע חד הם, משה - חמה, ויהושע - לבנה. בראשית הבריאה לא היה חילוק בין החמה ללבנה, "וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים אֶת שְׁנֵי הַמָּאֲרוֹת הַגְּדֹלִים"⁴. ביום הרביעי נבראו המאורות, שווים בגודלם ובכוחם, ונתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה: אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד.⁵

לכאורה משמעות הדברים היא, שברמה העקרונית יהושע בן נון יכול היה לקבל את התורה במקום משה רבנו, כמו שהלבנה שמשה בראשית דרכה כמאור גדול ונתמעטה רק בגלל קטרוגה. בשורש משה ויהושע שווים, אך יהושע בענוותנותו צמצם את עצמו. וכך מובא בספר "עבודת ישראל"⁶ של המגיד מקוזניץ:

"יהושע היה גם כן בוז המדרגה, כדכתיב: 'יהושע בן נון נער לא ימוש' וגו' (שמות לג, יא), נער רומז למידת ענוה וקטנות".

עניינו של ה'הוד' שהאציל משה על יהושע

הגמרא בבבא בתרא⁷ אומרת:

"ונתתה מהודך עליו" - ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו: פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושח, אוי לה לאותה כלימה".

דייק הכתוב ואמר 'מהודך', ללמד שמשה רבנו האציל מרוחו ומקירון עור פניו חלק ולא הכל. ונמשל משה לחמה ויהושע ללבנה, ולא יכל יהושע להגיע לכבודו והודו של משה, אוי לה לאותה בושח אוי לה לאותה כלימה.

רשב"ם שם מבאר:

"אוי לה לאותה בושח - שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך, שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה ולא יכול להגיע לכבודו".

המעבר החד מחמה ללבנה הוא בושח וכלימה לאותו הדור, שכן אם היו זכאים, היה יהושע מגיע לכבודו והודו של משה רבנו.⁸

בספר "תורת חיים"⁹ של רבי אברהם חיים שור מבואר לאור זאת עניינו של ה'הוד' שהאציל משה על יהושע, וכך כתב:

⁴ בראשית א, טז.

⁵ ראה רש"י בראשית א, טז ופרקי דרבי אליעזר פרק ה.

⁶ עבודת ישראל ליקוטים לאבות פ"א, מ"א.

⁷ בבא בתרא עה ע"א.

⁸ ראה עין יעקב שם.

⁹ תורת חיים בבא בתרא עה ע"א.

¹⁰ דברים לד, י.

שראוי לעשות ומה שלא יעשה עד שיהיו מעשיו מסודרים כראוי וספר יהושע, בו נזכר חילוק הארץ עד שיהיו בו אחד, מסודר מיושב בארץ כראוי גם כן.

הקב"ה ברא עולם מסודר. לכל דבר יש מקום, זמן וייעוד משלו. התורה מלמדת אותנו מה מותר לעשות ומה אסור, מה מותר לאכול ומה אסור, מה מותר לדבר ומה צריך לחשוב וכו'. וגם סדר הישיבה בארץ ישראל, הנידון בספר יהושע, הוא חלק מהסדר האלקי. כל שבט בישראל צריך לדעת מהו מקומו, כי רק כאשר ישב במקומו המדויק, יוכל לקבל את הארת התורה המיוחדת לו, ולהביא לידי ביטוי את כוחות החיים שניתנו לו.

ספר יהושע הוא סוד תורה שבעל פה

בספר "פרי צדיק"¹⁴ כותב רבי צדוק הכהן מלובלין דברים נפלאים שקושרים בין ענייניו של ספר יהושע לקרני ההוד של משה רבנו, וכה דבריו:

"וארץ בחינת מלכות כנסת ישראל (זוהר ח"א ל"א סוף ע"א ושאר מקומות), ועל כן בארץ ישראל, שם עיקר המקום לתורה שבעל פה, כמו שאמרו (בבא בתרא קנח ע"ב): אורא דארץ ישראל מחכים, ואמרו (כתובות עה ע"א): וחד מינייהו עדיף כתרי מינן, ואיתא (בראשית רבה טז, ב): 'וזהב הארץ ההיא טוב' - מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל.

וכבר אמרנו, שזה שאמרו (נדרים כב ע"ב): אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמישה חומשי תורה וספר יהושע בלבד שערכה של ארץ ישראל הוא. שהמכוון, שספר יהושע הוא סוד תורה שבעל פה, ועל זה אמרו (אבות פ"א, מ"א): משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, דקאי על תורה שבעל פה... ואלמלא חטאו היו רואים איך הכל כלול בחמישה חומשי תורה, דליכא מידי דלא רמיזי באורייתא (תענית ט ע"א), וזהו ערכה של ארץ ישראל שהיא מקום השכינה. וערכה היינו חלק כל אחד מישראל בתורה שבעל פה שהוא ארץ בחינת כנסת ישראל.

ואף דספר יהושע רק שמות עיירות, צפונים בו הסודות משורשי תורה שבעל פה, שהוא ספר ראשון אחר תורת משה. ועל זה נאמר 'ונתתה מהדוך עלי', שהיא תורה שבעל פה של משה רבינו, שבא על ידי לבוש הוד".

בארץ ישראל אנחנו מרגישים בבית, וממילא ההתפתחות שלנו טובה יותר, ואנו מסוגלים להביא לידי ביטוי את כוחות החיים שלנו בצורה שלמה יותר. בגלות הכוחות שלנו מכונסים, זה לא אזור הנוחות שלנו. לכן "אין תורה כתורת ארץ ישראל ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל". וכשיהושע מחלק את הארץ לשבטים, כל אחד מישראל מקבל את חלקו בהתאם לחלק שלו בתורה. שם, במקום שנקבע עבורו, יוכל הוא להתפתח בצורה הטובה ביותר ולהגיע לדרגות העליונות ביותר.

בספר יהושע צפונים שמות של עיירות שבכל אחת מהן צפונים סודות עליונים. זהו הספר הראשון אחרי חמישה חומשי תורה, הספר הראשון שפותח את התורה שבעל פה, ומחבר אותנו לקרני ההוד שהאציל משה רבנו על יהושע בן נון.

נעשה לנשמע, וכך היה המעשה: כשחטאו ישראל, ירדו מאה עשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקו את כתרי ההוד שקשרו לראשי בני ישראל, ומשה רבנו זכה בהם ונטלם.

במעמד הר סיני כל אחד מישראל קיבל את האות המיוחדת שלו בתורה, את הסדר המיוחד ואת ההנהגה המיוחדת לו. כשחטאו ישראל, ניטל מהם הכח הרוחני הזה, ומשה רבנו היה צריך להחזיר לכל אחד מישראל את חלקו בתורה. קרני ההוד שנטל משה אפשרו לו לסבול כל אחד מישראל ולכוון לדעתו. נשמותיהם של ישראל כלולות בנשמתו של משה רבנו, ומכיוון שחטאו ישראל נלקחו מהם כתרי התורה, והם זקוקים למתווך - משה רבנו ואחריו יהושע בן נון.

תקופתו של יהושע - מהיפות והטובות בכל התנ"ך

תקופתו של יהושע בן נון היא אחת מהתקופות היפות והטובות ביותר של עם ישראל בכל התנ"ך, תקופה של עבודת ה' ויישוב הארץ בקדושה ובטהרה. בכל ספר יהושע אין אזכור של עבודה זרה בקרב ישראל, ומלבד הפרשיה האומללה של עכן, שחטא בלקחו מן השלל, אין עוד פרשיות של כישלון, מלבד דברי הגמרא במגילה. הגמרא במגילה¹¹ דורשת, שהיה לילה אחד שהיה בו ביטול תורה, ולכן המלאך בא ליהושע ואמר לו: 'עתה באתי', על ביטול תורה באתי! ולמעשה, דווקא כישלון זה, מעיד על מדרגת הדור באותה תקופה - מלאך משמים בא להתריע על מה? על ביטול תורה של לילה אחד! מלאך ה' בא לתבוע עלבונה של תורה!

חמישה חומשי תורה וספר יהושע

חז"ל אומרים¹² על ספר יהושע:

"אלמלא חטאו ישראל - לא ניתן להם אלא חמישה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, שערכה של ארץ ישראל הוא".

אילו לא חטאו ישראל, היו מקבלים את התורה ואת ספר יהושע בלבד, ושאר ספרי הנביאים לא היו ניתנים להם, כי עיקרם תוכחות על חטאי בני ישראל, ואם לא היו חוטאים, לא היו זקוקים לכל אלה, מלבד ספר יהושע שבו ערוכים ומסודרים הגבולות והנחלות, וכדברי רש"י שם:

"שכתוב בו ערך חלק של כל שבט ושבת ולא סגיא בלאו הכי, ולפי שבעטו וחטאו נוסף להם רוב חכמה שאר הספרים להטריחן יותר".

משחטאנו בעגל ובחטא המרגלים נפלה קומתנו, ואנו זקוקים לנביאים שילמדו אותנו מהו המוסר האלקי ומהו המבט הנכון על החיים. לולא זה, הכל היה נהיר ובהיר.

המהר"ל ב"חידושי אגדות"¹³ מבאר:

"לא נתנה אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע, לפי שהתורה וספר יהושע הוא סדר העולם, כי התורה היא תורת האדם מה

¹¹ מגילה ג ע"א.

¹² נדרים כב ע"ב.

¹³ חידושי אגדות נדרים כב ע"ב.

¹⁴ פרי צדיק פרשת בראשית - לחנוכה, אות כה ד"ה ואף לפי.